

Ommetje Herpt-Oudheusden

EEN KORTE WANDELING

Voorwoord

Mijn betover-overgrootopa, de zoon van Willem van de Griendt (geboren 1788 te Herpt) en Hendrika van Spijk (geboren 1786 te Oudheusden) ging in 1855 als scheepstimmerman naar Ridderkerk. Ik als achter-achter-kleinkind kwam in 1980 met mijn man, scheepsontwerper, te wonen in Oudheusden. De cirkel was rond, zo bleek na een bezoek aan Streekarchief Land van Heusden en Altena.

In 1998 maakte ik een busrit in het kader van de structuurvisieplus: "Heusden in de toekomst" en leerde over de aanwezigheid van het Oude Maasje in mijn huidige woonplaats Herpt. Waarvan grote delen waren omgelegd en vervangen door stukken wetering.

In het regionaal weekblad de Maasroute van 28 december 2006 stond een artikel met de titel: "Wie bedenkt het mooiste ommetje". De prijsvraag en criteria waren uitgeschreven door Landschapsbeheer Nederland. Met het Oude Maasje had ik een ijzersterk punt. Ik werd uitgenodigd op 22 maart 2007 om als één van de tien genomineerden van Noord-Brabant aanwezig te zijn bij de prijsuitreiking.

Ik had niet gewonnen. Een journalist vroeg mij hoe ik daar over dacht? Mijn reactie was: "Het zou leuk zijn als het er kwam". Het Brabants Landschap dacht daar ook zo over. Zo kwam ik in gesprek met Ferdinand Verschuren, coördinator landschapsbeheer bij deze organisatie voor dit gebied, en Cees van de Meijden van de Natuur- en Milieuvereniging Heusden. Het ommetje werd uitgebreid met nog meer cultuurhistorische aspecten zoals het kerkhofje van Oudheusden en de aandacht voor de uilen. In mijn zoektocht naar draagvlak kwam ik in gesprek met de dames van de KVO Herpt en leerde over de ruil-verkaveling van 1965. In gesprek met Tina Lommers-Fitters kreeg ik een beeld van haar jeugd in Herpt in de jaren dertig van de vorige eeuw. Geschiedenis die verteld kan worden aan de hand van het ommetje Herpt-Oudheusden.

In november 2008 heeft het Brabants Landschap een voorstel ingediend gericht aan het college van B en W van Heusden. Deze nota is, met de inzet van Noor Peters als lid van het Platform Recreatie en Toerisme gemeente Heusden namens de Natuur- en Milieuvereniging Heusden en Patricia Lardinois Klantcoördinator Recreatie en Toerisme voor de Gemeente Heusden, getransformeerd tot dit informatieve boekje met daarin de routebeschrijving van een aangepaste versie van mijn ommetje.

Hermien van Toorenburg-van Nimwegen.

Ommetje Herpt-Oudheusden

Een beschreven wandeling van circa 5,5 km.

Duur: één uur en drie kwartier.

Startpunt en eindpunt: café "De Ploeg" in de dorpskern Herpt.

Hier is ook parkeergelegenheid aanwezig.

Bereikbaar met openbaar vervoer lijn 135a vanaf het station S-Hertogenbosch.

Niet geschikt voor rolstoelen.

Stevige schoenen aan te raden.

In het midden van dit boekje vindt u een overzichtskaart van de route.

Startpunt: Café 'De Ploeg' aan de rotonde Heusdenseweg/Groenstraat.

Parkeerplaats aan de overzijde. Loop LA vanaf de parkeerplaats de Torenstraat in en ga meteen bij de kruising LA de Burgemeester Buijsstraat in.

Sint Trudo kerk

Nabij de kruising van wegen naar Heusden, Nederhemert en Hedikhuizen/Haarsteeg, waar vroeger de brug over het Oude Maasje lag (naast de parkeerplaats), stond tot 1944 op een terp de Hervormde Sint Trudo kerk.

Reeds in 1148, toen Herpt van de Benedictijner abdij van Sint Trudo een eigen pastoor kreeg toegewezen, stond op deze plaats een Sint Trudo kerkje, opgetrokken uit tufsteen. In 1250 werd het uitgebreid met een koor en een monumentale toren. Rond de Sint Trudo kerk ontwikkelde zich een centrum met een ambachtsbuurt, school en raadhuis. Door plunderende Spaanse soldaten, tijdens een belegering van de stad Heusden in 1589, werd de kerk grotendeels verwoest. Toen de eerste dominee in Herpt werd aangesteld, werd de Sint Trudo door de protestanten gedeeltelijk hersteld. Van een Herptse katholieke parochie is dan geen sprake meer.

Aan het einde van de achttiende en in het begin van de negentiende eeuw proberen de katholieken een aantal keren de Sint Trudo kerk weer in handen te krijgen, zonder resultaat. Koning Willem I oordeelt: 'geen parochie, dan ook geen kerk'. Op 11 maart 1924 werd met bisschoppelijk verlof gestart met de bouw van de RK Heilige Catharina kerk aan de Torenstraat. In 1944 wordt de Sint Trudo kerk opgeblazen. De Catharina kerk wordt ernstig beschadigd en later weer hersteld. Restanten van de Sint Trudo zijn nog te zien op de omheinde terp.

Staande op de parkeerplaats, ziet u het Oude Maasje onder de weg door stromen, waar vroeger een brug was. Aan het begin van de Burgemeester Buijsstraat ziet u een ommuurde terp. Hier stond vroeger de St. Trudokerk met daaromheen een kerkhofje. Deze kerk werd in 1944 door oorlogsgeweld verwoest. Bij de poort van de begraafplaats ziet u een oude, eerbiedwaardige linde, die de oorlog overleefde.

Herpt

Herpt is ontstaan op de oude stroomruggronden van de oude Maas, die met grote bochten door dit gebied slingerde. De naam Herpt komt vanaf omstreeks 1100 voor in de oude kronieken. Volgens naamkundigen is de naam afgeleid van 'Harpede', dat 'scherpe kromming' betekent.

Kenmerkend voor het dorp Herpt is het ovaalvormig lint van boerderijen met de akkers in het midden. De Hoofdstraat en de Burgemeester Buijsstraat zijn de oudst bewoonde straten. De straten zijn onderling verbonden door tussenpaden. Het is interessant dat deze bijzondere agrarische lintbebouwing nog steeds herkenbaar is. Het levert aardige doorkijkjes op tijdens de wandeling.

Tot 1935 vormde Herpt samen met Berne één gemeente. Nadat de Bergsche Maas gegraven was, kwam Berne aan de overkant te liggen, en vormde Herpt één gemeente samen met Oudheusden en de vestingstad Heusden. Het Bernse Veer is nu vanuit Herpt de verbinding met Nederhemert en Berne.

In 1997 zijn de gemeenten Drunen, Vlijmen en Heusden gefuseerd tot de nieuwe gemeente Heusden. Sinds de aanleg van de N267 loopt er geen doorgaande provinciale weg meer door Herpt naar Heusden.

Vooral na 1970 werd een aantal nieuwe huizen gebouwd tussen de Burgemeester Buijsstraat, de Hoofdstraat en de Achterweg.

=> Loop de Burgemeester Buijsstraat helemaal uit.

In deze straat staan nog enkele boerderijen in gedeeltelijk originele staat. De kortgevelboerderij op huisnummer 29 is één van de oudste boerderijen in Herpt.

Let op de mooie doorkijkjes over de landerijen, zoals tegenover huisnummer 27 en net voorbij huisnummer 29 aan de linkerkant. Het Oude Maasje stroomt achter de huizen aan de linkerkant. Langs deze weg staan opvallende bomen, zoals een 200 jarige zomereik, knotpopulieren en hoogstamfruitbomen. Vroeger had elke boerderij een eigen boomgaard. Dit landschap vormt ook een ideaal

leefgebied voor vogelsoorten als de steenuil en de kerkuil.

=> Ga aan het eind van de Burgemeester Buijsstraat even LA de Veldweg in.

Zowel links als rechts van het 'bruggetje' stroomt hier het Oude Maasje en u kijkt uit over het Herptse Veld. Let ook op de knotwilgen en knotpopulieren en de oude boerderij aan de linkerkant.

=> Loop terug via de Watersteeg en de Van Cuijkstraat tot aan de kruising en ga LA de Hoofdstraat in. Op het einde LA De Oosters.

Hier ziet u aan de linkerkant ook weer het Oude Maasje stromen. In lente en zomer zijn de bermen begroeid en vallen vooral de grote bloemschermen van de berenklauw in het oog.

=> Vervolg de wandeling over De Oosters. Ter hoogte van de Spieringstraat is het de moeite waard om even op en neer te lopen naar het bos.

Dit gebied is in bezit van de Vereniging voor Natuurmonumenten en slechts beperkt toegankelijk. Het bos bestaat uit populieren met ondergroei van eik en meidoorn. Het was vroeger een productiebos en vormde één geheel met het gebied (genaamd 'Pax') aan de overzijde van de N267, waar zich ook de oude eendenkooi 'De Oosters' bevindt. De knotwilgen links en rechts zijn nog een restant van vroegere griendcultuur.

Oude Maasje

Het Oude Maasje slingerde met grote bochten door het land. Ze schuurde uit, hoogde op, sneed af en verlegde regelmatig haar loop. Door de monniken van de Abdij van Berne werd omstreeks 1273 het Oude Maasje bij Hedikhuizen afgedamd en de rivier verlegde daarmee de hoofdloop in

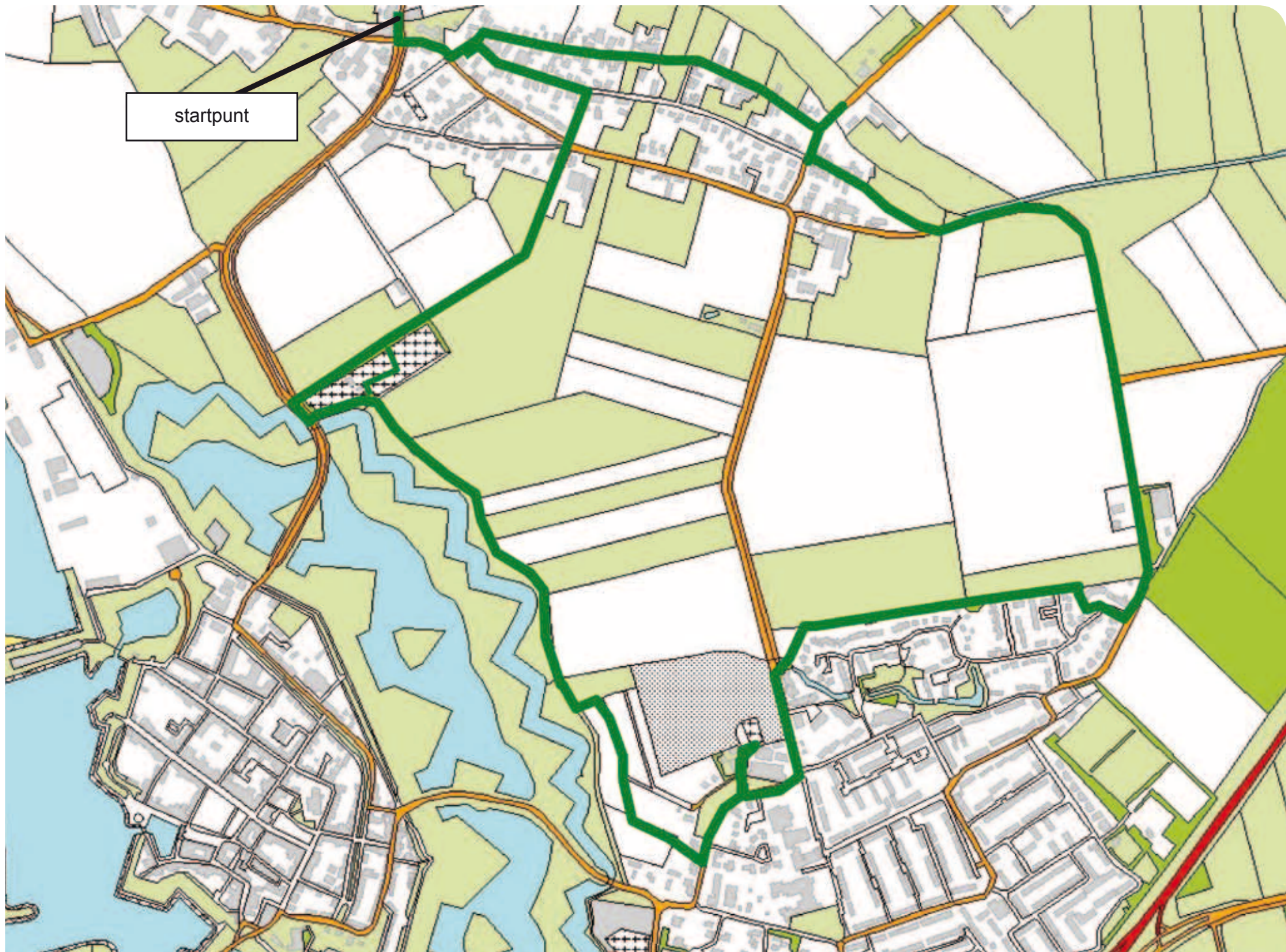

noordelijke richting om daar uit te monden in de Merwede bij Woudrichem. Er ontstonden al gauw problemen met de afwatering in dit gebied, die in de loop van de eeuwen steeds groter werden. Vele malen raakten grote stukken land overstroomd door het overtollige water en werden dorpen verwoest. Daarom werd aan het eind van de negentiende eeuw besloten de Maas weer een eigen uitgang naar de zee te geven. Deze viel nagenoeg samen met de oude loop van het Oude Maasje en kreeg een nieuw traject tussen Hedikhuizen en Geertruidenberg. De Bergsche Maas die tussen 1888

en 1904 werd gegraven lijkt meer op een kanaal, terwijl het Oude Maasje nog steeds door het landschap kronkelt. Tijdens het wandelen van het Ommetje Herpt Oudheusden komt u het Oude Maasje veelvuldig tegen. Sinds de restauratie van Heusden Vesting, loopt een deel van het Oude Maasje via de gracht rondom de stad.

startpunt

Griendcultuur

De griendcultuur is vele eeuwen oud.

Rijshout (takken en twijgen van wilgen) was één van de hoofdproducten uit de griend. Het rijshout werd gebruikt als versterking bij de aanleg van wegen en dijken. Het wilgenhout wordt in een cyclus van drie jaar gehakt. Zo verkrijgt men hout dat één, twee of drie jaar oud is. Voor het twee- en driejarig hout bestaat nog steeds een afzetmarkt. Het wordt gebruikt voor bonenstaken, stelen voor schoppen en harken etcetera. In de zogenaamde 'snijgrienden' worden de wilgen ieder jaar afgesneden; dit éénjarig hout gebruikt men ondermeer voor het maken van manden en korven, zoals eendenkorven. In deze omgeving was het mandenmaken tot voor kort een veel voorkomend ambacht.

De vraag naar snijgrienden is tegenwoordig nog maar gering. Met het wel en wee van de grienden, het ruige landschap en de vaak onbarmhartige omstandigheden, wordt het bestaan van de griendwerker diep getekend. Door de eeuwen heen was het een leven van armoede, ondanks de lange, zware werkdagen.

De griendcultuur ontstond in de natte gebieden vaak in laag polderland of dicht bij grote rivieren. De wilg is geen waterplant maar verdraagt langere tijd dat zijn wortels onder water staan. Door middel van greppeltjes voor de waterafvoer en dijken wordt geprobeerd om de waterhuishouding onder controle te houden en de grienden begaanbaar te maken. Bij een juist beheer kan een snijgriend 20 tot 30 jaar in productie worden gehouden. Inmiddels maken veel van deze terreinen onderdeel uit van een beschermd landschap of natuurgebied.

In de sloten en kwelsloten groeien kattenstaart, witte moerasspirea, holpijp en dotterbloem.

=> Terug op de Oosters weg vervolgen in de richting van de bebouwing van Oudheusden. Aangekomen in Oud-Heusden eerste weg RA (Gerard van Oosteromstraat) en blijf deze straat RA volgen naar de buitenrand van de Bebouwing. Hier gaat u LA op het trottoir lopen. Ga daarna op het gras lopen langs het water en loop daarna om het hek heen. U komt uit op de Herptse weg. Ga hier LA. Ter hoogte van de Rubensstraat stond vroeger het kasteel van Heusden.

Oudheusden

De heeren van Heusden bewoonden vanaf het jaar 825 een kasteel aan de zuidkant van het Oude Maasje. Van dit kasteel is niets overgebleven. In het begin van de dertiende eeuw werd aan de noordkant een nieuwe burcht gebouwd door de kasteelheren. Zo ontstond nieuw Heusden. Anders dan de naam doet vermoeden is Oudheusden een woonwijk met voornamelijk bebouwing uit de twintigste eeuw. Rondom de burcht ontstond de uiteindelijke vesting Heusden. Heusden werd in 1357 Hollands gebied, na veel geredetwist tussen Holland en Brabant. Jan van Oudheusden Wouterszoon kocht in 1498 Oudheusden, het kasteel, met voorburcht, boomgaarden en landerijen gelegen bij de kerk, van Philips de Schone. Oudheusden werd een zelfstandige heerlijkheid, met in zijn rechtsgebied de buurtschappen Elshout en Hulten.

Vanaf 1186 was Oudheusden in het bezit van een eigen parochiekerk. Deze kerk is diverse malen verwoest en weer opgebouwd. Uiteindelijk raakte hij in verval en werden de stenen in 1832 gebruikt voor de bouw van een kerkhofje. De ongeveer 200-jarige beuken bij de ingang stammen uit die tijd. Na de Tweede Wereldoorlog fungeerde Oudheusden als overloopgebied voor Heusden Vesting. Er werden door de scheepswerf en de conservenfabriek een groot aantal woningen gebouwd voor werknemers en hun gezinnen. Doordat bestaande bebouwing grotendeels werd vervangen door nieuwbouw zijn er, op enkele boerderijen na, geen gebouwen bewaard gebleven. Het oude kerkhofje werd gelukkig gespaard.

=> Loop verder (langs garage Schreuder) en ga in de bocht naar rechts op de stoep lopen aan de rechterkant. Blijf op het trottoir lopen langs de voormalige fabriekshal van Alcoa. Ga aan het einde (voor huis-nummer 6) RA een klein weggetje in richting boomgaard. Aan het eind weer rechtsaf.

U bent nu bij de poort van de oude begraafplaats van Oudheusden. Als wachters bij de ingang staan daar de prachtige oude bomen, waaronder de rode beuk. Loop naar het midden van de begraafplaats waar u een weids uitzicht heeft over de omgeving, omdat u hier wat hoger staat.

=> Verlaat het kerkhofje en ga terug. Ga RA na de boerderij (huisnummer 6). Blijf op de ventweg lopen die uitkomt bij het volkstuintencomplex. Steek het volkstuintencomplex over via het linkerp pad. Verlaat het terrein via het klaphek en neem het pad tot aan de dam. Via de dam kunt u de sloot oversteken.

Als u de wandeling wilt verlengen met een rondwandeling over de wallen van de vesting Heusden, ga dan LA. U komt dan op de Steenweg en kunt van daar uit naar de vesting lopen. (De Steenweg maakt deel uit van de Lange Afstands Wandeling het Pelgrimspad.)

Heusden Vesting

Een stad met een lange geschiedenis die begint rond 1200 in de schaduw van de burcht, die ten noorden van het Oude Maasje was gebouwd. Stad en land van Heusden wisten eeuwenlang stand te houden tegen begerige omringende vorsten. In 1357 kwam Heusden in Hollandse handen. Pas in 1815 werd Heusden ingedeeld bij de nieuwe provincie Noord-Brabant. Hoogtijdagen beleefde de vestingstad in de zestiende en zeventiende eeuw. In 1578 gaven de Staten van Holland opdracht aan Adriaen Antonisz. Van Alcmaer om een nieuwe verdedigingslinie op te werpen. De aanleg van de vestingwerken duurde 20 jaar. In 1613 werd deze fortificatie vervangen door compleet nieuwe vestingwerken die werden vastgelegd op de beroemde plattegrond van Blaeu uit 1649. De verpaupering die in de negentiende eeuw optrad, had van Heusden een vervallen monumentenstadje gemaakt. Daarbij kwamen ook nog eens de verwoestingen van 1944. Het stedenbouwkundig bureau van de architecten Zuiderhoek en Peetoom, startte de restauratie van de stad, met respect voor de historische structuur en met oude kaarten en plattegronden als uitgangspunt. Voor de kostbare, grootschalige maar zeer geslaagde restauratie van de stad ontving Heusden in 1975 de Nationale Monumentenprijs en in 1978 de hoogste Europese onderscheiding op dit gebied, de restauratieprijs 'Urbes Nostrae'.

U komt uit bij de algemene begraafplaats aan de Heusdenseweg. Hier bevindt zich een Eregraf voor de omgekomenen onder het stadhuis van Heusden, dat in de nacht van 4 op 5 november 1944 door de Duitsers werd opgeblazen.

=> Ga RA over het fietspad langs de Buitengracht.

=> Op het einde van het fietspad gaat u RA en na 20 meter weer RA. U komt op een echt kerkenpad, langs de andere kant van de Algemene Begraafplaats. Loop dit pad uit en steek de Achterweg over. U komt uit in de Hoofdstraat. Ga hier LA. Via de Hoofdstraat en RA de Torenstraat in komt u weer terecht bij het café en is het Ommetje compleet.

Heusden Buro voor Toerisme (HBT)

Pelsestraat 17, 5256 AT Heusden

T 0416 - 66 21 00

E info@hbtheusden.nl W www.hbtheusden.nl

W www.rijkheusden.nl

Lay-out en druk: Van Herwijnen & Van Herwijnen

Uitgave: Heusdens Buro voor Toerisme

Foto's: Hermien van Toorenburg, Annelies van der Sanden

Eindredactie: Annelies van der Sanden, HBT

© 2010 Copyright: Niets uit deze uitgave mag zonder schriftelijke toestemming van het HBT worden verveelvoudigd.